

ПСИХОАНАЛИЗА С БЕБЕТА В РИСК ОТ АУТИЗЪМ

доц. д-р Моника Богданова, дпн¹
Мари-Кристин Лазник²

Резюме: Статията представя систематизиран клиничен опит на психоаналитична практика за ранна диагностика и превенция на аутизма при бебета. Интерпретирани са основни теоретични концепти от лаканианската психоанализа, които са приложими в анализа на етиологията, диагностиката и превенцията. Обобщени са клинични примери, изясняващи някои от клиничните маркери на аутизма в психоаналитичната практика с бебета и техните семейства.

Ключови думи: психоанализа, бебета, аутизъм, клиничен опит

Abstract: The article presents the experience of a psychoanalytic practice for early diagnostics and prevention of infantile autism. Basic theoretical concepts of Lacanian psychoanalysis are systematized in order to develop analysis and interpretation of the etiology, diagnosis and prevention of early infantile autism. Discussed are clinical examples clarifying some of the clinical markers of autism in psychoanalytic practice with babies and their families.

Key words: psychoanalysis, babies, autism, clinical experience

Да се говори с бебето, а не *на* бебето е познание, което се развива в света през последните 20 г. и се свързва с идеите на Ф. Долто (френски педиатър, психоаналитик). Едно специфично поз-

¹ Психоаналитик, Директор на терапевтично-обучителен център "Зеленият двор".

² Психоаналитик, Франция.

нение, което изисква специфичен професионализъм. Чрез психоаналитичния подход се дава възможност да се постави под въпрос „диагнозата аутизъм“, не само защото съществува мозъчна и генетична гъвкавост и семейството все още е в началото на търсенето на отговори, но и защото очертава дълбинните процеси, отчитайки мястото на несъзнаваното. Връзката с Другия (и към Другия) е от основно значение. Днес вече съществува консенсус от всички модели (било то психоаналитичен, когнитивен или биологичен), че аутизмът е патология в отношенията с другите.

Част от съвременните изследвания през последните десетилетия, се занимават с декодирането на т. нар. „домашни филми“, правени на деца, когато те все още са бебета. Целта е да се установи дали би било възможно да се забележат ранни признаци на патология в речта или в начина, по който се изгражда връзка с родителите.

Когнитивните процеси при бебета под 9 месеца са много нестабилни и все пак се оказва, че инструментите на метапсихологията може да се използват, за да се тълкува това, което се разиграва в този ранен период. Тези инструменти позволяват ясно разчитане на първите структурни недостатъци и то в много ранен етап.

Затова обаче е необходимо да се работи в мултидисциплинарни екипи, да се изяснява етиологията, както и да се имплементират постиженията на психоанализата. Въпросът за вътреутробното развитие на бебето, за мултисензорността, за погледа, усмивката и докосването, за думите и за „езика, който липсва“ са от правни клинични моменти по посока диагностика и превенция не само в работата на психоаналитика, но могат да бъдат част от квалификацията на други специалисти (лекари, логопеди, психолози, социални работници, акушерки и др.).

От друга страна, през последните петнадесет години, в световен план, стана явна пропастта между психоаналитиците, занимаващи се с аутизъм и останалите специалисти.

В България често психолози казват на родителите, че могат да ги консултират когато бебето/малкото дете проговори – липсата на реч се свежда до липса на език, чрез който всъщност то общува. Ся-

каш се анулира неговото Желание да общува и компетентностите му да го направи. За него *всичко е език* и думите се вписват в Живота, като тялото става самото „място на езика“, през който (във връзката с психичното) всъщност Субектът става носител на словото. Когато обаче се говори пред бебето, без да се говори на неговата личност, постепенно то престава да слуша, след това и да „говори“, а тялото се превръща в палимпсест, покриващ заличеното послание.

Фундаментът – Жак Лакан и аутизмът

Лакан има едно по-скоро странно схващане за Аза – според него психичният апарат не е моно, а бицентриран, чрез Аза и субекта на несъзнаваното. Всъщност става въпрос за два полюса, които не се припокриват. Лакан често казва, че революцията, която е направила възможна съвременната философия, не е плод на коперниковата мисъл, върнала Слънцето в центъра на вселената, а откритието на Кеплер, който придава елипсовидната траектория на планетите, с други думи, една орбита, предопределена не от едно, а от две отделни огнища.

Ако субектът на несъзнаваното се оказва дълбоко свързан със символиката на речта, Аз-ът, според Лакан, произтича от една въображаема инстанция, която той свързва с огледалната картина на собственото тяло. Вследствие на това, в този механизъм, субектът схваща първо своето собствено аз като нещо извън самия него. Следователно, Аз-ът е продукт на отдалечаването на картината, ефект на отдалечаването в буквалния смисъл на думата. Поради този факт, за привържениците на Лакан, Азът е наследил лоша репутация. Всеки сериозен анализ взема предвид класическата работа на психоаналитичното лечение като поставяне на дистанция на въпросното Аз, което се отдалечава в полза на субекта на несъзнаваното. Каква позиция да заемем обаче, когато се окажем изправени пред една клинична картина, при която отдалеченото Аз дори още не е било изградено? *Изправяйки се пред клиничното лечение на аутизма, сме принудени да открием колко необходимо и ценно е това Аз, колкото и да е отдалечено то от огледалната картина.*

Отсъствието на поглед между бебето и възрастния като основен признак на аутизма

Липсата на поглед между майката и бебето, която се генерализира и към другите хора, сред които и психоаналитикът, заел се с лечението на детето и на родителите му, е един от фундаменталните признаци, даващи ни основание да поставим хипотезата за аутизъм по време на първите месеци живот. Ако това отсъствие на поглед не води задължително към бъдещ характерен синдром на аутизъм, най-малкото показва силно затруднение в огледалната връзка с големия Друг. В случай, че при тези бебета няма намеса, фазата на огледалото неминуемо се оказва в опасност – или да не се изгради изобщо, или пък да не се изгради адекватно. Лакан придава важно значение на този особен момент на разпознаване с посредничеството на големия Друг човек, на огледалния образ, момент, в който бебето се обръща към онзи, който го държи на ръце с молба чрез своя поглед този Друг да утвърди образа, който то получава за самото себе си в огледалото. Изграждането на тази връзка с образа в огледалото съответства на един особен момент, едновременно в логически и в хронологичен смисъл, който обикновено настъпва около шестия месец – докато в случаите на детски аутизъм тя или въобще не може да бъде изградена, или пък се установява късно, и то в рамките на терапевтична работа. Освен това, при огледалния стадий става дума за една от редките времеви референции, които можем да открием в труда на Лакан, при положение, че той винаги яростно се е противопоставял на генетично хронологичното схващане и на това за линейното развитие на психическия апарат. Огледалният стадий всъщност е един елемент от теорията на Лакан, който и Уиникот също взема под внимание. Този миг на ликуване в отношението към образа на тялото в огледалото е решителен, тъй като този образ дава на бебето измерението на единството, което лично го засяга, както и измерението на предметите, той дава и матрицата на връзката му с другите малки, със себеподобните. Ето това всъщност Лакан нарича „функция на огледалния образ“.

Има една предистория между родителите и детето, която позволява тази радост пред огледалото да стане възможна: едно време, предхождащо огледалния образ, което впоследствие ще му помогне да се разпознае като същество, което има тяло. За да се разбере начина, по който този модел се развива от Лакан, трябва да се анализира неговия прочит на *Малкия Дик* на Мелани Клайн, тъй като до изграждането му се стига именно поради теоретичните трудности, които той среща там. Всъщност това, което го затруднява не е клиниката на М. Клайн, на която той се възхищава, а по-скоро начинът, по който в една и съща плоскост са разположени механизмите на проекция и интроекция, като единият е по-скоро въображаем, а другият – символичен.

Влияние на случая Дик в развитието на концепцията на Лакан

През 1954 г. Лакан води битка срещу теорията за Аз-а на Анна Фройд. Случаят с Дик се оказва отлична клинична демонстрация, която е срещу идеята за връзката на Аз-а на анализирания с психоаналитика. Става въпрос за статията: „Значението на оформянето на символа за формирането на Аз-а“ от 1930 г. (Klein, 1968) – в този труд мнението на М. Клайн е противоположно на това на А. Фройд. Лакан се основава на тази статия, която прочита в детайли по време на редица лекции в семинара си (Lacan, 1975). Четейки М. Клайн, Лакан е възхитен от изказванията ѝ – той пише: „Ти си малкият влак. Ти искаш да спиш с майка си“. Това е неговия начин да направи свободен превод, тъй като разбира се, не това казва М. Клайн на малкия Дик, нещо, в което тя вероятно е права, защото Дик все още не е на това ниво (пак там).

Какво у малкия Дик интересува Лакан? Липсата на връзка, дълбокото безразличие, апатията, отсъствието. Тук той се държи като че ли М. Клайн не съществува, като че ли тя е само мебел. Момчето изцяло е потънало в реалността. Лакан дори добавя, че то не се намира в човешкия свят. Дик не успява да се ангажира в една първична идентификация, в един опит за символизация. М. Клайн се обръща към него – това същество, което остава без отговор, тя назовава оно-

ва, което за него произтича само от реалността. Впоследствие Лакан дори ще каже, че не става въпрос за интерпретация. Тук само са дадени имена на нещата. Този елемент изглежда абсолютно съществен в работата с малките деца аутисти. Всяка интерпретация би била неуместна, защото психичният апарат не се е организиран както при другите деца и да се сведе всичко онова, което се представя тук до едиповия прочит, е ненужно насилване с оглед на едно евентуално бъдещо решение. Лакан незабавно си дава сметка за това след първоначалната духовита мисъл, която приписва кръвосмесителни желаниа на Дик. М. Клайн пише: „Обектите са изградени от игри на проектиране, интроектиране, експулсии, реинтроектиране на лошите обекти, а субектът, след като е проектирал садизма си, вижда как той се връща от същите тези обекти (пак там, с. 88). Това за Лакан е проблем, защото за него интроекцията не е обратното на проекцията. Интроекцията идва от символичното, проекцията е въображаема. Въпросът, който Лакан поставя, засяга съчетанието от Символично и Въображаемо в изграждането на Реалното. Той въвежда един малък модел, предшестваш стадия на огледалото. Твърди, че Фройд също е използвал модели, но за да добави веднага, че не бива да забравяме, че „те са само скелето, а не сградата“ (пак там, с. 92).

Оптичен модел за приемането на образа на тялото

И така, Лакан представя един физически оптичен монтаж (който дължи на Bouasse), показващ как да се създаде илюзията за един обърнат букет, първоначално скрит от оптичното поле на наблюдателя, който изплува и влиза в една ваза, която обаче съществува реално. За да успее, Bouasse използва физическите качества на едно вдлъбнато огледало, осъществявайки връзката между реалния обект (в случая вазата) и нещо, което изглежда действително и което сякаш е едно цяло с този реален обект, но всъщност е само образ. В тази схема се назовава реална картина – букетът с цветята, но в действителност тях ги няма. Така че един субект може да вижда цветята над гърлото на вазата и да приложи опита на илюзията за единството, образувано от реалния обект и

реалната картина, като по този начин изгражда едно цяло.

Това дава основание на Лакан да възприеме организацията на реалността на Дик във връзка с въображаемите елементи на проекцията. Красотата на тази оптична схема се корени в това, че тя дава една отлична метафора на основата на психическия апарат. Илюзията за единство, изградена от вазата и цветята, по аналогия води към изграждането на тялото. Тази схема действително е находка, доколкото представя монтажа между един реален обект и един реален образ, между нещо, което го има и нещо, което го няма – да кажем една илюзия. Така че същинското тяло е резултат от съчетанието между Реалното на бебето (организма му) и нещо, което ще бъде вградено в тялото – един образ, който посредством ефекта на „погледа на родителите“ би могло да изгради единство с Реалното на бебето. Трябва да се отбележи, че има образ само за психическия апарат на родителите.

За да се оформи този образ се изискват определен брой условия, произтичащи от Символичното – очите трябва да се разположат приблизително в оптичния конус, зависещ от пречупването на лъчите, които идват от граничните зони на вдлъбнатото огледало. Да вземем една илюстрация от тези на Фра Анджелико. Става въпрос за художник, изобразил различни варианти на Благовещение, особено това в град Кортон, където са думите, обещаващи на Мария да зачене сина Божи. Художникът дори е изписал думите на платното си, обгръщайки с тях Девата.

Да се върнем сега на първата фигура: ако за момент си представим, че вазата е малко гърненце, от което вместо букет цветя се подава херувимче с корона. Този парадоксален образ позволява да се разбере особената връзка между Реалното на бебето (организмът, чийто аспект на пълнене и изпразване е красиво изобразен от гърненцето) и това „нещо“, което все още е само образ, едно предварително представяне, „Негово величество бебето“, за което Фройд говори в своя текст *Въведение в нарцисизма*.

Да видим как в погледа на големия Друг (в този случай на бащата и на майката) ще може да се роди въображаемата прелест:

в основни линии при Раждането възхитеният поглед на родителските фигури обгръща фигурата на детето по такъв начин, че прикрива неговата бледа реалност. Така не може да се появи никакво съмнение относно неговото великолепие, тъй като тялото на бебето е обвито в този светъл ореол. Тук става дума за идеализирана картина, център на онова, което Лакан нарича „фалически катексис“ и „любов към обекта“. Да се върнем към оптичката схема – Лакан я използва с цел да разгърне цялото изследване на зрителната връзка, така, както я е въвел чрез стадия с огледалото. За да стане възможно това, той въвежда допълнителен елемент в рамките на схемата на Bouasse. Всъщност, в апарата такъв, какъвто го разгледахме досега, субектът на погледа, изобразен чрез окото, не може да бъде въведен от самото дете – например представен от вазата, която обхваща цветята, а трябва да бъде носен от някой Друг. За да се окаже детето способно да види само себе си, Лакан впоследствие предлага някои промени в първичната схема – въвеждането на плоско огледало. Така, става възможен моментът, в който субектът, все още дете, се разпознава с радост в образа, който му се предлага. Той произтича от мита, разбира се, но ни дава възможност да илюстрираме стриктната вплетеност на въображаемия свят с реалния свят в структурата на психическото поле. Дори ако Дик се ситуира вместо ваза, е нужно плоско огледало, за да може да се види. Едва в семинара за трансфера, Лакан отново ще се върне към модела си, за да даде име на плоското огледало, чиято роля играе погледът на големия Друг (Lacan, 1991) – това е преди статията на Уиникот по същия въпрос. В лекцията си от 7 юни 1961 г. той ограничава спора си с М. Клайн относно вътрешно присъщата трудност – според него, не бива да се разграничават интроекция и проекция, тъй като те не принадлежат към един и същи регистър: „Състояние на влюбеност и хипноза“ е заглавието на една от главите на *Massenpsychologie*. „Идеалът на Аз-а вече е изграден, интроециран, може да бъде проектиран върху някакъв обект. Ако трябва да бъдем честни, поради факта, че класическата теория не различава отделни регистри на Символично-

то, на Въображаемото и на Реалното, фазите на интроекция и на проекция се проявяват не толкова като неясни, по-скоро като условни [...]. И доколкото идеалът за Аза може да бъде проектиран върху даден обект, то този обект, ако е благоприятен за вас, ако ви гледа с добро око, ще бъде за вас главния обект на любовно инвестиране” (пак там, с. 407).

В продължение на десетилетие психоаналитичната ми практика с деца доказва, че поради статичността си, този модел не винаги е безгрешен. Детето също играе главна роля в тази игра – то гледа, жестикулира към възрастния³. Например, либидното инвестиране върху детето се вписва в неговите движения, в двигателната му система и разбира се, в един неподвижен образ. Това, което по забележителен начин се появява в представената картина е силната активност на бебето – то извършва движение с ръка по посока на родителите си. Обикновено е нужно време, за да се разбере и да се развие професионална сензитивност, необходим е клиничен опит с бебета, които започват да проявяват признаци на аутизъм, за да бъде поставена под съмнение идеята, според която всичко произтича от психическия живот на родителите и детето е просто една девствена восъчна плоча, която очаква отпечатъка на техните фантазии.

Клиниката учи, че не е достатъчно родителите да желаят да инвестират либидно бебето си – трябва също да са налице символните условия, така че те да могат да осъществят това инвестиране и фантазиите им да са благоприятни. Детето трябва и да гледа. Бебето трябва също и да бъде способно да използва даден жест, един поглед, насочен към родителите така, че те да могат да се усетят родители. За жалост, клиниката с бебетата показва, че те не гледат никого, освен при някои много специфични благопри-

³ Тази трудност е подчертана на М-К. Лазник преди петнадесет години от доктор Жан Берже, който ѝ помага да разбере колко либидното инвестиране на родителите към детето не е вектор на една статична картина, а на онова, което той нарича „функциониране на функцията” – израз, зает от професор Julian Ajuriaguerra, негов учител.

ятни условия, които аналитиците създават, за да се доближат до тях (Laznik, 2007). Това важи за по-голямата част от тях – става дума само за смущения, които се отразяват върху развитието и които са характерни за аутизма, не за аутизма, който изплува във връзка с асоциирани патологии, и който се включва в наименованието „аутистичен синдром“. Разбира се, има и форми, квалифицирани като „късно проявени“, за които аутистичните признаци изглеждат се появяват едва след втората година от живота. Такива форми обаче остават по-скоро изключение.

Да се върнем на прочита, който Лакан прави на Дик. М. Клайн подчертава бедността на Въображаемото, а Лакан добавя, че макар и да има един вид реч, Дик не отправя призив. Призивът не е част от регистъра на речта, а излиза отвъд речта. „Достатъчно е да наблюдавате някое домашно животно, за да видите, че едно същество, лишено от реч, е напълно в състояние да отправя призив към вас, да ви повика, за да привлече вниманието ви към нещо, което в някакъв смисъл му липсва. На човешкия призив е отредено едно бъдещо развитие, по-богато, тъй като то се осъществява именно у същество, което вече е придобило нивото на речта“ (Lacan, 1975, с. 98). В теоретичния корпус на Лакан този призив ще се превърне в призоваващ нагон, един нов нагон, който Лакан ще добави през 1964 г. към другите класически каталогизирани нагони. Така обръщането на нагона за гледане (*pulsion scopique*) може да доведе до призоваващия нагон (*pulsion invoquante*). Важно е да се направи уточнението, че понякога немската дума *Trieb* погрешно се превежда като „инстинкт“ – френските школи по психоанализа като цяло не използват този превод и предпочитат предимно думата „нагон“. Нещо повече, терминът *Instinkt* съществува и на немски, но Фройд използва *Trieb*. Именно някъде между тези два термина се корени цялото значение на прочита на Лакан. На английски съществува същата възможност за избор между *instinct* и *drive*. През 1964 г. Лакан твърди, че запазва понятието „инстинкт“ за всичко, което се отнася до оцеляването на организмите. Така, всичко, което се свързва с инстинктите на Аза в първата теория за

нагоните губи своя характер на инстинкт. Бихме могли да кажем, че той запазва термина нагон само за сексуалните нагони.

Лакан подчертава: „По отношение на нагона, той е чисто граматически. Той е носител, нещо изкуствено, което Фройд използва, за да ни накара да уловим движението напред-назад на нагона (Lacan, 1973). Граматически Фройд класира нагона в три категории: активен, възвратен, рефлексивен (*réflexif*) и пасивен. Последната, пасивна категория, посочва Лакан, трябва да бъде заменена от формулата „правя така че да“: правя така, че да ме видят, да ме чуят, да ме изядат, да ме дразнят и т. н. „Това фундаментално предполага активност, към което аз добавям, това, което Фройд разделя на две полета – полето на нагона от една страна и нарцистичното поле на любовта от друга (пак там). Дик, точно както и бебетата аутисти, не издава никакъв звуков призив. Абсолютно „не прави така“, че да го чуят. М. Клайн не прави никаква интерпретация на Дик, както посочва Лакан, а се задоволява с това да му каже: „Дик-малко влакче, голям влак – татко влак“. Детето произнася думата „гара“. Мелани Клайн отвръща: „гарата е мама, Дик влиза в мама“. Вследствие – Дик търси убежище в полумрака между двете врати и повиква дойката си. За първи път той отправя призив към някого. Тогава Клайн казва, че е достигнал до несъзнаваното си, а Лакан уточнява, че преди това не е имало несъзнавано. През 1964 г. Лакан отново се връща към тази връзка между появата на способността да се повика някого и достъпа до несъзнаваното. Ще отбележи също и че нагонът за гледане и призоваващият нагон въвеждат големия Друг в полето на желанието и че зовящият нагон се оказва този, който е най-близък до опита на несъзнаваното. Последователите на Лакан са склонни да твърдят, че при детето аутист няма никакво организирано несъзнавано. Връщайки се към метафората с вазата и цветята⁴, Лакан признава, че Дик е достигнал нивото на нарцисизма. Остава му само да коментира статията на Фройд *Въведение в нарцисизма* – по време на тази дискусия той посочва, че ако сексуалното либидо не е изолирано от всички останали функции

⁴ Виж: Вание, А. (2000). Лакан. София.

за съхраняване на личността, то губи цялото си значение.

Това е причината, поради която в тази статия за нарцисизма Фройд се връща към необходимостта да се направи разлика между либидото към Аза и сексуалното либидо. В тази епоха Фройд говори за нагон към Аз-а и за сексуален нагон. Едва през 1964 г. Лакан съвсем ясно ще каже, че той се придържа към разликата между тези две полета „полето на нагона от една страна и нарцистичното поле на любовта от друга“ (пак там) – следователно, противопоставяне между сексуални нагони и фалическо инвестиране на нарцисизма. Става дума за информативна ситуация за интереса, който представлява връщането на Лакан, и то по забележителен начин, към противопоставянето между нарцистичното поле на любовта и това на речта, с други думи – на частичните нагони. Това противопоставяне е много подходящо когато трябва да се разберат филмите, заснети от семействата на бебета, станали аутисти⁵.

Клинични примери

Случаят на Маурицио се отнася до едно малко дете, за което фондация „Степа Марис“ от Пиза е заснела редица филми⁶. Доктор Сандра Маестро и проф. Филипо Муратори ми бяха донесли, малко след като се срещнах с детето, копие от един филм, направен от семейството. То беше енигма за тях. Завели го в центъра им на три годишна възраст, с цел да бъде диагностицирано. Показвало типична картина на аутизъм, но която изобщо не отговаряла на онова, което се виждало на филма, предоставен от родителите му. Действително, в сцените, които били заснети, детето изглежда на няколко пъти общувало с родителите си и то по любящ начин. Колегите ми останали

⁵ Част от съвременните изследвания през последните десетилетия се занимават с декодирането на т.нар. "домашни филми", правени на деца, когато те все още са бебета. Целта е да се установи дали би било възможно да се забележат ранни признаци на патология в речта или в начина, по който се изгражда връзка с родителите.

⁶ Случаят е на М-К. Лазник.

объркани, признавам си, че в началото аз също се чувствах така.

Ето описанието на една а priori объркваща сцена: Маурицио е приблизително на десет месеца и се намира в люлката си. Баща му идва и му говори нежно: „Е, какво! Ще ми покажеш ли?“. Детето започва да се изправя, хващайки се за стените на леглото си. Баща му го окуражава: „Колко си силен! Давай! Давай!“. Със своя плътен и любящ глас, бащата показва много ангажираща прозодия. Докато детето му се надига, бащата ентузиазирано коментира това „спортно“ събитие: „Давай! Давай!“. Едно: „Давай, Маурицио! Ура!“ посрещна изправянето на тялото на детето, което гледа с израз на задоволство. Очевидно комплиментите му харесват. Бащата продължава с много ентузиазирани глас: „Маурицио! Маурицио!“, който го подкрепя във всеки един смисъл на думата. Каквото и да се случи, по този начин той улавя вниманието на детето си, което, на свой ред обхванато от ентузиазъм, пуска едната си ръка и я протяга към него, докато той снима. В следващия миг навежда поглед, въпреки че гласът на баща му продължава да го обгръща: „Давай, Маурицио! Прекрасен си, Маурицио! Чудесен си!“ При звука на това възклицание, детето все още гледа към баща си и мига с очи, сякаш, за да сподели удовлетворението си от това признание. „Ти си прекрасен“ - продължава бащата. Детето започва леко да се олюлява на краката си, бащата го изправя отново: „Е!, Е!, Е!, Е!, Е!“. После започва да тананика: „Е!, Е!, Е!, Е!, Е!“. Тъй като Маурицио гледа в друга посока, бащата го извиква: „Ей, Маурицио? Наистина си много силен, знаеш ли?“. Тогава детето незабавно го поглежда и отвърща: „О! О! О!“. И в този момент бащата отговаря по този прекрасен начин: „Какво искаш да ми кажеш, миличък?“. Което показва, че бащата предполага наличието на субект в лицето на момченцето си, след като си мисли, че детето иска да му каже нещо. Обикновено родителите правят същото когато те са на 5-6 месечна възраст. Някои психоаналитици бяха изказали следната спекулация, че родителите на децата аутисти вероятно не са действали по същия начин, че вероятно това е една от причините за проблема. Тук обаче не беше така. Това, което като цяло разкриват семейните филми на децата аутисти, е до каква

степен накрая майките се изморяват да се обръщат към бебе, което не дава никакъв признак, че ги е чуло, а бащите се намесват повече в края на първия и във втория стадий от живота им.

Как дете като Маурицио е могло да стане аутист. Италиански психоаналитици създадоха нова категория в класификациите, за да вземат под внимание такива деца, които наричат „късно проявени“ аутисти. В този смисъл явно има деца, които се развиват нормално през първата година, а започват да проявяват признаци на аутизъм през втората година от живота си. Струва ми се важно да отбележим, че Маурицио, който още от раждането си е обгърнат от поглед, изпълнен с пламенно възхищение и е обграден с любов от страна на родителите си, още от самото начало показва пълна липса на интерес, предвид факта, че иска самият той да *въведе и най-малката връзка от нагонно естество с тях*. Ако използваме думите на Фройд в неговия *„Увод в нарцисизма“*, това бебе показва добро владение на онова, което той нарича либидото към Аза, но не изглежда заинтригувано от това, което би било сексуалното либидо. Благодарение на общите си усилия тези родители бяха успели да го обгърнат с поглед и да го обградят с думи на възхищение, но когато започнало да ходи, детето никога не отивало към тях, нито ги викало, нито ги поглеждало. И тогава всичко рухнало.

Втори случай⁷

Йоан е на три месеца и „изключва“ по няколко пъти на ден – втрещва се в една точка и не реагира на никакви стимули. Според майката това продължава 10 мин., но според бащата – 40 мин.

„Мамешкият“⁸ и „бащинският“ език (във връзка с „родовия“) са онези „спасителни пояси“, които превеждат бебето

⁷ На М. Богданова.

⁸ От англ. motherese, френски ез. – matanais. На български се превежда като „майчин език“, но мамешки е термина, който въведох благодарение на работата ми с гл. ас. д-р Вълчан Вълчанов и неговия усет към езика.

през не-възможността да бъде разбрано, разкодирайки интуитивно неговото Желание, но бащиният сякаш често е анулиран – в семейните видеофилми се вижда как той общува с майка си, но в момента на появата на бащата прекратява всякаква интеракция и „млъква“. Тогава и майката не може „да го върне“. Наричат тези моменти „режим няма ме“ и не правят нищо, докато той сам не се появи.

В сесията към мен първоначално е предпазлив и издава звуци когато говоря с майката – при появата на бащата наоколо (който наблюдаваше състоянието му, за да ми покаже какво имат предвид) постепенно се оттегля.

Страхът от аутизъм съпровожда семейството още по време на бременността – майката е минавала през билбордове, прокламиращи дарителска кампания за деца с аутизъм и си е мислила почти всеки ден дали и бебето няма да има проблем, освен това историите на семейни приятели с аутистични деца ги разтърсва и плаши. Тревогата не е вербализирана с бебето, а по-скоро е заменена с „разиграваме щастие“. Ролята на речта да съпроводи и назове, оказвайки влияние върху всички е анулирана.

Когато Ф. Долто твърди, че трябва да се говори на бебетата за това, което ги засяга, я смятат за луд мистик, тя открива, че *бебето „прави копие“ в утробата (in utero) на емоционалните и психически действия на двамата си родители, следователно на техните две родословия: за нея това е да се въплъти в двойна родословна линия.*

Бебето се проявява като субект, белязан от силата на езика, вписан в него, като за малкия човек е абсолютно жизненоважно това вписване на езика да намери отзвук във външния свят след раждането – иначе е обречен на смърт.

Майчиното поведение по време на хранене е друг важен фактор, който определя степента на участие на бебето и скоростта на усвояване на уменията за хранене – Йоан яде лакомо и ненаситно, на всеки 1-1.5 час, „точно както майка си“, която „яде през

него⁹, освирепяла от глад“. Те са в постоянно очакване да заплаче и вече трудно различават повика за хранене от всеки друг – усещат се „в капана на хранене-плач-хранене“.

Работата с бебета в риск от аутизъм е работа с родителите и финото разгадаване на езика около тях. При всеки свой порив да провери какво се случва, бащата застава пред бебето, щрака с пръсти или маха с ръка (жест, които е за установяване на жизнени показатели), без да назовава действията и мислите – той констатира “изключване”, в което предварително е убеден.

Как Йоан ще избегне тази “констатирана смърт”, как бащата ще разплете своята история и дали майката ще съдейства, той всъщност в риск от аутизъм ли е или е поставен пред невъзможността за отговори на своите родители – това са само някои от въпросите пред психоаналитичната работа.

Литература

- Вание, А. (2000). Лакан. София.
- Klein, M. (1968). L'importance de la formation du symbole dans la formation du moi. Dans: *Essais de psychoanalyse*. Paris, p. 263-278.
- Lacan, J. (1975). Le Séminaire, Livre I (1953-1954). *Les écrits techniques de Freud*, Paris, p. 81.
- Lacan, J. (1991). Le Séminaire, Livre VII (1960-1961), *Le transfert*. Paris, p. 401-418.
- Laznik, M.-C. (2007). Du traitement de la relation mère-enfant avec un bébé de 3 mois et demi présentant des signes d'alarme précoces d'autisme. В: *Signs of Autism in Infants: Recognition and Early Intervention*. England.
- Lacan, J. (1973). Le Séminaire, Livre XI (1963-1964), *Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*, Paris, p. 182.

⁹ Интересно е тук двусмислието на изказа – майката има предвид реалното действие (не сяда на масата), но всъщност в сесията излезе въпросът за отношението ѝ към собственото тяло, кърменето и връзката с бебето.